

§ 56 ILO-konvention nr 169

GUNILLA ELDEBRO:

Ordförande! Jag talar för den reservation som finns och vi reserverar oss till förmån för ett avslag av motion 2015:21 om att uppvakta regering och riksdag till stöd för ratificering av ILO-konvention 169. Som ni kommer ihåg behandlades den även under 2014.

Frågan är mycket svår och det visade sig även i utskottet. Det var långa diskussioner och vi hade också viss hjälp. Den är mycket komplex, både svår och komplex, att ta ställning till ur många olika aspekter, juridiska, ekonomiska och kulturella. Och än mer komplex blir det för Svenska kyrkan som samfund att förhålla sig till frågan, då vi har medlemmar som ofta hamnar i olika ställningstaganden.

ILO-konventionen har fått en polariserande och konfliktskapande dimension på det lokala planet. Svenska kyrkan bör i detta samman verka för samverkan, samtal och försoning. Svenska kyrkan har också ett ansvar genom att vara en stor markförvaltare och därför bör vi gå före alla för att verka för samverkan och även då i enlighet med ILO-konventionen.

Alltså yrkar vi avslag på motion 2015:21.

AGNETA GRANSTRÖM:

Ordförande! Jag yrkar bifall till utskottets förslag. Urfolk – vad är det för någonting? Varför ska vi ratificera en konvention? Vi har ett urfolk i Sverige, samerna. Jag tillhör den gruppen, som har levt i ett område under lång tid, i vårt fall mer än 6 000 år. Det betyder 4 000 före Kristus. Det är en folkgrupp som fanns där innan några andra kom och bildade en stat i samma område. Ett urfolk har ett eget språk, en egen kultur och en egen sedvänja.

1989 antogs den internationella organisationen ILO, en konvention som hette 169 som handlar om ursprungsfolkens rätt. Då ratificerade Norge och Danmark den men inte Sverige. Det var lite svårt. 2007 antog FN en ursprungsbefolkningsdeklaration som bekräftar urfolken. De är ett folkslag, har samma värde, samma rättigheter och samma skyldigheter naturligtvis som andra folk. Sverige ratificerade detta. Det är ett instrument som används i arbetet mot brott mot mänskliga rättigheter, mot diskriminering och marginalisering av världens urfolk. Vi har 370 miljoner människor som tillhör urfolk i 70 länder i världen. Vi samer är 80 000–100 000 tusen i världen. Vi är 20 000–35 000 i Sverige. Det är inte så lätt att veta, eftersom det inte görs folkräkning på etnisk grund. 2007 antog Sverige att samerna är ett urfolk och 2011 antog Sverige det i grundlagen. 2013 hade Kyrkornas världsråd generalförsamling och då lovade världens kyrkor och även Svenska kyrkan att kämpa för ursprungsbefolkningarnas rättigheter. Det var en glädje att läsa Dagens Nyheter här i år, där vår ärkebiskop Antje Jackelén skrev att Sverige trots upprepad kritik från FN präglas av passivitet och bristande ansvarstagande för samepolitiken. Sverige måste ta fler steg framåt. Det bör kyrkan och kyrkomötets ledamöter också göra, ta ett steg framåt.

Därför stödjer jag att kyrkostyrelsen får ett uppdrag att uppvakta regering och riksdag till stöd för ratificering av ILO-konvention 169 och bifaller motion 2015:21. Tack.

LEIF NORDLANDER:

Ordförande! Det är naturligtvis alltid behjärtansvärt att vi ska uttala oss om och ställa oss bakom stora saker i kyrkomötet. En av dessa saker är ILO 1969. Frågan är bara om det här är något vi ska syssla med. Är det de frågor som är så mångfaceterade och så komplicerade att vi precis som de som reserverat sig mot detta beslut i utskottet skriver i sin text. Jag är uppväxt i Norrbotten. Jag har mött det här, jag har sett det i min vardag. Jag har arbetat i det här och jag har sett konflikterna. Kanske handlar det om att kyrkan som markägare i stället ska gå före som exempel och utöva samtal och försoning i olika konflikter som sker, snarare än att stå med stora uttalanden och bara ord.

Jag yrkar bifall till reservationen. Tack.

KENNETH NORDGREN:

Ordförande! Som många andra i denna plenisal är jag inte alls insatt i alla detaljfrågor i denna fråga, som hittills benämnts som ytterst komplex. Men jag minns i alla fall att vi för ett år sedan, när en motsvarande motion låg på vårt bord, avslog den, vilket fick många negativa reaktioner till följd, inte minst bland samer i Sverige. När det drivs till att säga ja eller nej till en sådan här fråga som är formulerad i motion 2015: 21, uppfattas det ju som ett djupare ställningstagande än vad det i sak kanske är, till just den här ILO-konventionen.

Efter det som det beskrivs i utskottets betänkande har ju ett antal insatser gjorts från Svenska kyrkans sida för att kunna påverka i den här frågan i alla fall. Jag uppfattar situationen också som så, att staten har kommit längre in sin behandling att säga ja eller nej till en ratificering. Oavsett om ni som kyrkomöte säger ja eller nej till den här motionen, löser inte det en grundproblematik när markägare och rennäringssidkare hamnar i konflikt, därför att lagstiftningen och framför allt regelverkstillämpningen av den inte är tillräcklig. Det innebär att samer som tillhör Svenska kyrkan och markägare som också tillhör Svenska kyrkan oavsett vad vi tar för beslut, så har vi som kyrkotillhöriga, som kyrka, att ta ställning som direkt angår dem och deras olika slags näringsverksamhet. Utifrån detta har jag ett tilläggsyrkande som jag ska inkomma med skriftligt sedan. Det är att vi inte tar ställning i grundsakfrågan. Det lyder: Med anledning av motionen och mot bakgrund av Svenska kyrkans hittillsvarande insatser, speciellt under 2015, uppdras till kyrkostyrelsen att uppmana regering och riksdag att se över lagstiftning och regelverk i syfte att reducera konflikter mellan rennäring och markägarrätt. Det är så vi kan ta vårt ansvar som kyrka i den här djupt spänningsfyllda frågan. Det handlar konkret om att staten måste bli tydligare i ekonomisk compensation när rennärrätt trumfas, så att säga, av markägarintressen i en del frågor.

Tack.

NILS GÅRDER:

Fru ordförande! Som många har sagt är detta andra gången vi behandlar frågan. Jag tycker utskottet föregående år gjorde en god bakgrundsteckning och gav oss information. För mig ledde det till slutsatsen att man borde bifalla förslaget om att vi för vår del ska uttala oss till förmån för att Sverige skulle bifalla konventionen. Jag blev därför förvånad i fjol över utskottets slutsats men är desto gladare i år, då utskottet kommit till den slutsatsen att man vill att vi ska ge detta stöd. En konvention är ju någonting som inte utarbetas av oss utan som vi ansluter oss till. Lagstiftning är någonting som beslutas av den svenska riksdagen. Det är skillnad

mellan det och att biträda en internationell konvention. Jag vill inte påstå att jag är välinsatt, men jag är tack vare utskottet bättre insatt än jag varit tidigare och jag tycker utskottet har skäl för sin sak.

Bifall till utskottet.

MAJ-LIS AASA:

Ordförande! Jag yrkar bifall till utskottets förslag. Som tornedaling, som svensk, som same, som utlänning tänker jag att Sverige jobbade för att den här konventionen skulle komma till skott. De stod där och trumpetade från alla länderna. Sedan när det väl hände har de dragit sig tillbaka och de är så sena och så slöa som tuggummi. De kan inte ta ett beslut. Hur länge kommer det att hålla på? Till syvende och sist kommer rennäringen och samernas liv kanske inte ens fungera, när de väl kommer till skott.

Allt annat jag skulle säga har jag glömt bort, men jag yrkar bifall till utskottet.

ARON EMILSSON:

Ordförande! När vi nu behandlar det här betänkandet om ILO 169 är det som flera har varit inne på en både viktig och känsloladdad fråga. Slutsatserna man kommer till varierar stort beroende på vems åskådning man tar.

Jag är som person väldigt intresserad och fascinerad av den samiska kulturen, identiteten och rennäringen. I egenskap av kulturpolitisk talesperson för Sverigedemokraterna och riksdagsledamot i Kulturutskottet har jag också förmånen att få arbeta med de här frågorna på officiell nivå. Men jag har också ganska nyligen besökt sametinget, dess presidium och ledamöter och lyssnat till aktuella frågor och fört diskussioner – någonting som jag för övrigt efterlyser från samtliga partier och regeringen som är dåliga på detta, tyvärr. Men jag är också stolt över att företräda det parti som på allvar faktiskt satsar på samisk kultur, utbildning och språk i riksdagen, nyligen också genom Nordiska rådet. För inte så länge sedan gav jag just en tjänsteman i uppdrag utreda ILO 169 lite mer på djupet för att kunna landa i en bra linje där. Det är en komplex fråga. Sedan 1977 är samerna som sagt erkända som ett urfolk och har med det ett långtgående skydd och långtgående rättigheter i förhållande till andra nationella minoriteter. På den punkten råder inga tveksamheter.

När man däremot behandlar ILO 169 sträcker man sig in på snårigare terräng och får vara beredd frågor som rör såväl äganderätt som nationellt ekonomiska konsekvenser. Konstitutionsutskottet behandlade i våras frågan och anförde då dels att det är angeläget att ILO 169 inte ratificeras innan de rättsliga förutsättningarna är utredda, dels att man inte vill föregripa den beredning som nu behandlas i regeringskansliet. Samtliga partier inklusive mitt eget utom vänsterpartiet var eniga i det här beslutet, vilket jag tycker är en balanserad linje i dagsläget. Att skynda fram i sådana här frågor, vilket är utskottets förslag till beslut, är inte ansvarsfullt utan mer populistiskt. Man ska också komma ihåg att vi tillsammans med Norge och Finland i överläggningar med sametingen håller på att ta fram en nordisk samekonvention. Den ska vara klar nu till 2016. Det är ytterligare en process som vi hinner invänta med lite tålamod.

Man måste lyfta blicken i de här frågorna och fråga sig lite mer förutsättningslöst, som någon har varit inne på. Löser en ratificering av den här konventionen den nedärvda men väldigt levande konflikten mellan fjällbönder och andra markägare och samer? Om inte, finns det möjligheter vi missat? ILO-konventionen har utretts

vid tre tillfällen i närmare tjugo år. Den börjar få några år på nacken, men alla delar är aktuella.

Summa summarum, frågan är viktig och komplex och för att varken föregå pågående processer eller genomtänkt så split mellan grupper och intresse, även i Svenska kyrkan, yrkar jag avslag på utskottets förslag och tyvärr avslag på motion 2015:21 i dagsläget. Tack.

AGNETA GRANSTRÖM (REPLIK):

Ordförande! Det pratas om att vi inte behöver skynda oss. Nej, det har vi inte gjort. Vi har verkligen inte gått några steg framåt, vi har stått stilla – precis som Maj-Lis sa – i tuggummi. Vi började med det här 1989, så under 27 år har vi funderat. Jag tror att vi har funderat färdigt. Ska det hända någonting, måste man lyfta på benen och gå framåt. Det händer ingenting när man står still.

Jag vill också säga, att när det gäller samerna och samverkan med jordbrukarna och skogsägarna är det ett oerhört gott samarbete. Visst finns det konflikter, men dem löser man vid samtalsbordet. Det som behövs är att vi ratificerar konventionen, så att vi kommer på lika grund till förhandlingsborden för att få till en samverka som håller. Idag har vi 51 samebyar i Sverige. De kommer att försvinna om vi inte hjälper till genom att ratificera konventionen. Tack.

ARON EMILSSON (REPLIK):

Ordförande! Det finns inte så mycket att tillägga. I sak någonstans, i intentionen och i frågan kan jag verkligen instämma med föregående talare på flera plan. Det här är en oerhört komplex fråga. Det är ett viktigt ställningstagande för att erkänna utvidgade rättigheter för ett urfolk, men det är också en fråga som inte alltid ligger högst på dagordningen när man faktiskt pratar med sametinget och med flera samiska företrädare som också har många grupper inom sig. Det är en fråga som bereds på så många plan inom riksdag och regering. Den har 20 år på nacken och man måste titta på olika möjligheter och inte bara låsa sig vid ILO 169. Det är detta som jag tror det finns en problematik med och därav anledningen.

ANDERS AHL:

Det är första gången jag är med här som ersättare i kyrkomötet. Jag är väldigt glad att jag då hamnade i Kyrkolivsutskottet. Jag kände inte till så värst mycket om den här konventionen innan. Diskussionen i utskottet var bitvis ganska het. Där var ju delade meningar. Det var juridiska aspekter och även mycket diskussion om utredningen av konventionen. Det är väl där som många är lite osäkra. Vad blir konsekvenserna? Jag ville först yrka bifall till motion 2015:21 när jag först såg den, men ju mer jag fick veta, desto mer insåg jag att detta är en väldigt komplex fråga som i dagsläget kan vara svår att ta ställning till.

Tyvärr får jag därför yrka avslag på utskottet förslag och avslag på motion 2015:21. Tack.

STIG ERIKSSON:

Jag vill yrka avslag på motion 2015:21 till förmån för reservationen. Frågan är komplicerad och jag tror det är därför som det har dröjt med beslut. Vi pratar om samer mer än renägare. Vi pratar om kyrkan som markägare, men markägare är också en sådan som jag, som bor i renbetesområdet och äger mark.

Vi ska vara salt och vi ska våga uttala oss i frågan, men det kräver att vi är väl insatta när vi uttalar oss och vad som blir resultaten av det vi ska uttala oss om. Vi ska noga välja i vilka debatter vi går in. Jag är inte säker på att det här är en bra debatt. Med frågan om ILO är det precis som Agneta sa. Det är sådant som vi nog praktiskt löser när vi sätter oss ner och pratar med varandra. Det är samverkan och förtroendegivande samtal som löser de problemen. Det blir en polarisering på det här. Man känner oro inför förväntan på vad ILO-konventionen ska åstadkomma. Är den lika stor som rädslan över vad den kommer att ställa till med? Det gör att detta inte är någon enkel fråga.

Jag stöder reservationen.

BISKOP HANS STIGLUND:

Ordförande! Jag ska inte förlänga med att säga hur komplex frågan är. Jag möter ju den som biskop i Luleå stift – församlingsbor, samer, renägande samer och icke renägande samer, markägare, bönder som också under lång tid bedriver skogsbruk och försöker överleva i bygderna.

Så skär den frågan rakt igenom byar och samhällen. ILO 169 har ju blivit en symbol för många samer på en längtan efter att deras identitet och kultur och språk ska bli erkänt. Deras rennäring ska bli erkänd. Varje gång som det här skjuts på framtiden blir det på något sätt ett osynliggörande av samer som gör ont och sårar. Det har också blivit ett hot för många markägare. Mark som man äger och har ärvt ska man plötsligt lämna ifrån sig och därmed möjligheten till inkomst. Någonstans där finns den här frågan.

Men ändå önskar jag bifalla utskottets förslag. En ratificering är ändå ett steg i rätt riktning. Just nu händer ingenting. Min bild är att någon måste lyfta upp frågan på bordet. Den stat, riksdag och regering, som en gång har skapat de här reglerna och lagarna måste ta ett ansvar, annars sviker man människor lokalt som ställs i konflikt mot varandra. Mitt förslag är därför, att en ratificering kan innebära att också dialog möjliggörs. Att ratificera en konvention har ju inte löst alla svåra frågor kring markrättigheter och näringsverksamhet, långt ifrån. Men då förs frågan upp på agendan på ett tydligt sätt från dem som har makten att förändra situationen. Det kan man inte göra lokalt. Det är min bedömning.

Därför tror jag att det behöver tas ett steg framåt och då är ratificeringen en möjlighet. Det betyder inte att vi är framme. Vi har redan ratificerat barnkonventionen i Sverige. Det betyder ju inte att vi har löst barns problem på något sätt i vårt samhälle, men vi har gett en färdriktning vart vi vill gå. Det saknas i den här frågan.

Bifall till utskottets förslag.

BISKOP MIKAEL MOGREN:

Ordförande! Jag vet väl att det finns komplikationer i den här frågan. Mina föräldrar är skogsbönder. I den tidningsflora som bondepressen utgör finns det mycket rädsla för det här. Det är jägare och det är skogsägare som inte vill se att ILO 169 ratificeras.

För mig som kristen och svenskkyrklig är detta en större fråga. Det är en del av ett försoningsarbete mellan samer och svenskkyrkliga, eller den del av svenska kyrkan som är samisk och alltid har varit det. Det är lätt att man gör det här tekniskt och tänker att det handlar om skog och beten och jägare och så, men för mig är det verkligen samma process som kommer att uttryckas i den vitbok som kommer att släppas till Jokkmokks marknad och handlar om de oförrätter som det samiska folket har blivit utsatt för och där Svenska kyrkan, som var samisk men också mycket

annat, var en aktör. Den drev skolor som ställde till det och det var faktiskt ganska otäckt.

Jag själv har mycket kontakter med Idre sameby, som är den sydligaste statligt reglerade samebyn och som finns i Västerås stift. Jag ser fram emot den dagen jag kan säga till vännerna i vår sameby, att nu stöder vår kyrka ratificeringen av ILO 169. Tack.

YLVA WAHLSTRÖM:

Ordförande! Jag hoppas verkligen att du vågar gå på utskottets förslag och vågar ratificera den här rättigheten för samerna. Jag hoppas också att våra biskopar kan komma tillbaka till sina stift glada med det här budskapet och också att vi på nationell nivå genom Henrik Grape jobbar för alla ursprungsbefolkningars rättigheter och miljökunskande i samband med miljökonferensen i Paris. Vi måste våga se naturfolken och lyssna in dem. Det är de som känner jorden bäst och att vi vågar ta vår del av det hela är bara en liten del.

Regering och riksdag behöver det här stödet och denna uppmuntran från oss här på kyrkomötet. Det var en besvikelse när vi inte tog beslutet förra året, men då var det en otydligare formulering. Nu fick vi en tydlig motion, 2015:21, som gör att vi i år vågar ta detta. Jag hoppas verkligen att ni inte vill bli bromsklossar. Kyrkomötet bör vara med och leda kyrkan mer än förhindra det vi vill och står för. Jag tror att vi har mod att hjälpa till med den här rättighetslagstiftningen, så att samerna får sina självklara rättigheter och kan utveckla sig bättre. Tack.

LENA KLEVENÅS:

Ordförande! Jag yrkar bifall till utskottets förslag. Jag tycker vi har utrett detta i Sverige länge nog. För mig handlar det om ursprungsfolk över hela världen och jag tycker det skulle vara logiskt, att Svenska kyrkan och kyrkomötet stödjer mänskliga rättigheter för alla ursprungsfolk i överallt.

Jag tänker på janadifolket i Indien som blev bortkörda därför att det byggdes en hamn. Jag tänker på ursprungsfolk i Afrika som inte äger sina marker. När det sätts upp en kaffeplantage körs de undan utan kompensation och förlorar sina försörjningsmöjligheter. Det finns i Brasilien mängder med ursprungsfolk, det finns i Ecuador, det finns i Filippinerna. Vi har ju inte bara ett ansvar för det svenska ursprungsfolket. Här gäller det alla ursprungsfolk över hela världen. Jag tycker det stämmer väl överens med Svenska kyrkans internationella arbete att se till att människor kan slippa gå hungriga.

ILO-konventionens ratificering betyder att mänskliga rättigheter stärks för alla ursprungsfolk i hela världen och det bör vi ställa upp på.

DANIEL LARSON:

Ordförande! Jag vill börja med att yrka bifall till utskottets förslag. Jag kommer att läsa text från utskottets överväganden. Vi blev klokare i utskottet och kunde därmed lägga förslaget om bifall.

Ratificeringen av ILO-konvention nr 169 är en symbolfråga som skapar både oro och förhoppningar. Konventionen visar på en viljeinriktning och präglas av urfolkens rätt till samråd och delaktighet i beslut som kan komma att påverka dem. Utskottet anser att frågan om konventionen är komplicerad genom de olösta intressekonflikter som råder mellan samer och markägare. Samtidigt skulle en ratificering av

konventionen bidra till regelverk och tydlighet i frågan. Med en ratificering måste staten även ta ansvar för markägarnas situation genom att lösa frågan om hur man skulle kunna ersätta dem när de drabbas ekonomiskt.

Sverige är redan idag bundet av internationell rätt som ställer krav på ickediskriminering av urfolks rättigheter och hänsyn till urfolkens traditionella näringar. Detta innebär bland annat att samråd ska hållas så att samerna ges möjlighet att påverka de åtgärder som planeras och som berör dem och deras markanvändning. Det finns också regler i svensk lag, exempelvis i skogsbruket, om att markägare ska vidta särskilda åtgärder för att visa hänsyn för renskötselrätten och samråda med samebyarna för att på det sättet underlätta för renskötseln. Rennäringen är ett så kallat allmänt intresse och renskötselrätten är skyddad i grundlagen, men kan kollidera med äganderätten.

Bekymret är att svenska regler inte tillämpats så att de når upp till de krav som ställts i internationell rätt för skydd för urfolks rättigheter och kultur, varken när det gäller likabehandling av samernas bruksrätt eller när det gäller särskilda åtgärder till skydd för renskötseln.

Utskottet konstaterar att kyrkostyrelsen under flera år utträttat ett omfattande arbete i den riktning som motsvarar motionärernas önskan, och sedan förra årets kyrkomöte har ytterligare insatser genomförts. Likaså konstaterar utskottet att det i regeringens budgetproposition som lämnades dagen innan utskottsbehandlingen började, framgår att regeringen i enlighet med vad Sverige meddelat FN:s råd för mänskliga rättigheter kommer att arbeta i riktning mot en ratifikation av konventionen, men att frågan ytterst avgörs av riksdagen. För att ytterligare påskynda processen om en ratificering anser utskottet att Svenska kyrkan ska fortsätta uppvakta regering och riksdag i denna fråga.

Svenska kyrkan är en stor markförvaltare och den hänsyn som ska visas enligt skogsvårdslagen tillämpas och Svenska kyrkan vidtar åtgärder i sitt skogsbruk för att främja samernas renskötsel och samråd hålls.

En tillämpning av ILO-konventionens bestämmelser skulle kunna innebära att Svenska kyrkan tillsammans med samebyarna och andra samiska organisationer utformar samråd i ILO-konventionens anda, vilket också görs på flera platser. Utskottet menar att detta skulle kunna bidra till ett klarläggande och därmed till en minskad oro för vad en svensk ratificering av ILO-konvention nr 169 skulle innebära. Utskottet menar också att Svenska kyrkan som rymmer både markägare och samer skulle kunna ta ett större ansvar i denna komplicerade fråga och medverka till att dialogen utvecklas och utformas så att förtroendet mellan människor ökar.

För att ytterligare påskynda processen med Sveriges ratificering av ILO-konvention nr 169 föreslår utskottet kyrkomötet att bifalla motionen.

ORDFÖRANDE KARIN PERERS:

Ett under överläggningen framlagt förslag som jag uppfattar är ett alternativt förslag är lagt av Kenneth Nordgren och lyder: ”Med anledning av motionen och mot bak-

grund av Svenska kyrkans hittillsvarande insatser speciellt under 2015 uppdras till kyrkostyrelsen att se över lagstiftning och regelverk i syfte att reducera konflikter mellan rennärning och markägarrätt.”

Vad gäller det här särskilda yrkandet kan det vara någon nyans som våra jurister behöver titta på. Kyrkostyrelsen kanske inte helt och fullt kan se över lagstiftningen i landet men däremot det som främjar synpunkter på den lagstiftning som förekommer.

Beslut i ärendet återfinns i kyrkomötets protokoll, § 111.